

Pedagogični pogovori.

(Spisuje Jos. Ciperle.)

(3. del.)

7.

Oj, ti ljuba preprostost! Kako se trudimo vzeti otroku mladost, ter ga napraviti prej ko mogoče starega! Kako grobo zavračamo dostikrat otroka, ki v svoji ljubeznjivi radovednosti nas vpraša po tem ali onem! Ne rečem, da ne stavlja otrok marsikedar prav abotnih vprašanj; ne rečem, da ne tirja dostikrat marsičesa, kar mu ne moremo dati. Ali čemú bi ga zato odganjali z grobostjo? — Otrok je radoveden. Ali je to kaj slabega? Ali ni vsakdo izmed nas tudi radoveden? Le pogledjmo ljudi po kavarnah, kako hitro seže vsakdo po listih. Čemú neki? Zato, da izvé kaj novega. In ravno otrok naj bi ne bil radoveden? Jaz pravim, on mora biti tak, in prav žalosten bi bil jaz nad takim otrokom, ki bi me nikdar in ničesa ne vprašal. Fenelon pravi: „Radovednost je natorni nagon, ki tako rekoč pripravlja na poduk; ne pozabite je vporabiti. Otroška vprašanja naj se nam ne zdé sitna, kajti ona so vhodi, ktere je odperla narava poduku. Nasprotno, pokažite svoje veselje nad tem“.

Porekó pa stariši: Ako pustimo vpraševati otroke po vsem, ne bode nikdar konca ne kraja z njihovim vpraševanjem. — Nič ne dé, zató ste pa stariši. In kaj je lože, nego se odkrižati otroka! Ako nas ravno preveč nadleguje, mu pa kar recimo: Za danes si izvedel že dovolj. — Resnično je, radovednost naj ima tudi svoje meje, otrok naj izvé le toliko, kolikor mu je neobhodno potrebno vediti. Vseh stvari, za ktere vedó odrasli, bi ne bilo zdravo poznati otroku. Otrok nas tudi vpraševal ne bode po njih, ako ni že kedaj slišal o njih. Zató je pa potreben dober izgled od naše strani. „Gorje mu, kdor pohujša ktereга malih; boljše bi bilo za-nj, da bi si obesil mlinski kamen na vrat, ter se potopil v globočino morjá“. Te besede so vredne vsega premisleka, in stariši naj si jih priklíčejo pri vsacem dejanji v spomin.

Kdor ne pusti otroka vpraševati, ta zaduši vse duhovno življenje njegovo, ko komaj požene perve kali. Koga bode neki vpraševal otrok, kdo ga bo neki podučeval, če mu stariši odrekó vso svojo pomoč? Otrok je navezan na stariše; ali zató pa tirja tudi marsikaj od njih. On je še nepopolna stvar, ali v njegovem notranjem živi čut dopolnjevanja. On čuti sam, da je nepopolen, zato vprašuje. On se želi dopolnjevati, zató hoče od nas odgovora, — od nas, ktere mu je dal mogočni stvarnik v to. Ne smémo misliti, da se začenja prvi poduk še le v šoli; žalostno bi bilo, ako bi otrok tako dolgo ničesa ne vedel, ničesa ne poznal, dokler ne pride v šolo. Šest let njegovega življenja bi splavalo také po nepotrebnem v dolgo večnost, — šest let, zlati čas, kojega celó ne doživi vsak.

Kar pa otroku odgovorimo na njegova vprašanja, to mora biti pa jasno in resnično. Ločiti pa moramo spet to, kar je odraslim jasno, in kar je otroku jasno. Varujmo se, govoriti ž njim v zamotanih stavkih, v neznanih besedah i. t. d. Ako nas vpraša po kaki stvari, ktere mu ne moremo pokazati, primerjajmo jo s kako znano. — In resnično mora biti, to, kar govorimo ž njim. Lagati se, ni nikdar lepo, posebno proti otroku ne. On bode nam gotovo vse verjel, laž kakor resnico, saj teh obeh stvari še ne vé ločiti. Ali gorjé nam, ko bode prevedel, kaj resničnega in kaj neresničnega su o mu povedali. Gorjé nam pa tudi, ako smo ga z našo lažjó zapeljali do kacega krivičnega dejanja. V to kategorijo spadajo one laži, da štoklja prinese dete starišem ali da priplava po vodi; zraven tega mu pa še pripovedujemo, da ga je vstvaril Bog. Kakó se da strinjati to? Če je vstvaril otroka Bog, ga ne bo izročil prej štoklji, da ga ponese starišem, in tudi ga ne bo vergel v vodo, da priplava k starišem. To bode razumel vsak odrasli; ali otrok verjame to oboje, in ravno na škodo njegovi lahkovernosti mu pripovedujemo take abotnosti. Ali ni lahko, da zmerzne tak otrok v vodi, ali da mu štoklja zavije vrat, kakor kaki žabi; in Bog, o katerem pripovedujemo otroku, da je neskončno moder, neskončno usmiljen, naj bi izročil otroka taki živali, ali ga poslal v tako nevarnost. — Kaj mu pa hočemo reči, ako nas vpraša, od kod je prišel; ali naj mu povemo kar po pravici? — Jaz sploh ne verjamem, da bi otrok kedaj sam od sebe vprašal po tem. In če so ga napeljali drugi na to vprašanje, odgovorimo mu: Bog ti je dal in ti daje življenje. — Tako ne bomo niti z vero, niti z resnico v protislovje prišli.

Človek mora biti mož beseda. Njegova lastna beseda, njegova lastna obljuba naj bode pred vsem njemu sveta. Kar obljubi, naj spolni. Še-le ko bode znal ceniti svojo besedo, bode vedel spoštovati besede družih. Zato pa naj obljubi vedno le toliko, kolikor mu je mogoče spolnjevati. To so znane stvari. Kdo jih ne vé! — Ali obrnimo to razmišljevanje na odgojo. Ne obljubujmo otroku nikdar več, nego smo mu dati v stani. Pri tem nas bode on spoznal najpervo, ako govorimo resnico. Ako mu n. pr. rečemo, da črevljar dela suknje, in krojač škornje, nam bode tudi verjel, ako se ravno ne bo slučajno prepričal o nasprotnem; ali naša laž mu bode takoj odkrita, ako ne bode dobil tega, kar smo mu obljubili. Ako n. pr. obljubimo deklici novo obleko, pa ji je nočemo kupiti ali ne moremo, se ne smemo čuditi, ako nam tudi ona obljubi, da bode pridna, in vendar ni. V tem slučaju ne zasluži dekle kazni. Ako ji pa damo vsega kar poželi, in vendar ni pridna, takrat je pa naša dolžnost, odvzeti ji to, kar smo ji že dali. Obljuba dela dolgove. Zato pa ne obljubimo otroku nikdar kaj tacega, kar mu ne smemo ali ne moremo dati ali storti. V ta predal spadajo n. pr. take obljube: Jaz ti odtergam glavo,

ali ti zrujem ušesa, če ne boš storil tega ali onega". In če otrok res ne stori tega, ali mu bomo odtergali glavo ali izrovali ušesa? Ali mu zamoremo storiti kaj takega, ali mu smemo? Naj sledé tu še neketere psovke, s katerimi zmerjajo judje otroke kakor tudi odrasle: „Steine sollen dir wachsen im Bauch, Ribisel auf der Nase, Rasiermesser sollst du schwitzen, der grosse Zorn soll dein Leibeleben schneiden, du sollst krepieren wie ein Hund, Stricknadeln sollst du dir schneuzen, Pflastersteine sollen dir wachsen aus den Ohren" i. t. d. — Ali se more to vse spolniti? Ne, čemu tedaj kaj takega obljubovati? — Bodimo mož beseda, ali glejmo tudi, da bomo zamogli biti.

Jako obžalovati se mora tudi voščenje o godovih in ob novem letu. Pri vošilih si prav za prav ne mislimo ničesa, dostikrat pa tudi ravno nasprotno. Koliko jih je, ki govore z ustmi: Jaz vam vošim veselo novo leto, da bi ga še mnogokrat doživeli! ali v serci si misli: Da bi te le kmalu zlodí vzel! — Pomislimo pa še zraven, v kako zamotanih frazah, v kako „visocih" izrazih se čestita dan danes! A tudi ubogi otroci se morajo učiti tacih izrazov, tudi oni morajo v tacih zamotanih frazah izraževati svoja vošila, za ktera nimajo niti naj najmanjšega občutka. Oj, besede in nič družega kot besede! Pedagogika nas uči, da se imajo otroci le to učiti na pamet, kar razumejo. Kdo mi je pa porok, da razumejo tako zamotana vošila? Zato pa vidi vsakdo lehko, kake neumnosti spravijo pri čestitanji otroci na dan. En izgled. Sam sem bil priča, kako je neki osem let stari deček vošil materi veseli god. Rekel je: Mati, jaz ti vošim veliko srečo, da bi dolgo let živela, in **kmalu** srečno umerla. — Kako se da to strinjati? Najprvo ji je dejal, da bi dolgo let živela, a precej je dostavil, da bi tudi **kmalu** srečno umerla. Ta izgled kaže jasno, koliko je dati na taka vošila. Fant je vtaknil le besedo kmalu v vošilo, in s tem skazil vse. On bi imel reči: „da bi enkrat srečno umerla", ali namestu „enkrat" mu je všel ta osodepolni „kmalu" v vošilo. — To kaže dovolj, koliko veljave imajo tá na pamet naučena vošila, ki so le v glavi, ne pa v sercu.

Ali vošila so globoko vkoreninena v naše socijalno življenje. Gorjé nižim uradnikom, ako bi ne šli „in corpore" čestitat svojemu šéfu za god ali novo leto! Ali vsi vemo, kaj si mislijo pri tem, namreč to, da bi ga le kmalu zlodí vzel, da bi ta ali oni stopil na njegovo stopinjo, in da bi se družih vsak povzdignil više. Ni čuda tedaj, da se čestita sedaj ob raznih slučajih prav po rokodelsko, saj tudi prinašajo vošila toliko ljudem lep denaren dobiček. Originalno je to, kar mi je vošil na Dunaji hišni čuvaj (hausmajster): „Ich wünsch' Ihna a glücklich's neu's Jahr, — Ist' s vielleicht nicht wahr", in zraven tega je tako pomenljivo posegel v svoj žep, kakor bi me hotel opomniti, naj tudi jaz tako storim in kaj lepega privlečem na svitlo.

Tako je z vsem čestitanjem. Tadi navadni pozdravi n. pr. dobro jutro, dober dan, dober večer i. t. d. nimajo več tistega pomena, nego so ga imeli nekdej. Ti pozdravi so prišli v rabo s tem, da je eden družemu želel zjutraj, da bi dan dobro začel, in zvečer, da bi ga srečno dokončal. Z vošilom „leško noč“ je pa želel, da bi sladko spal, da bi ga ne težile nikake skerbi in nadloge. Ali vsa ta vošila so se vkoreninila tako, da jih sedaj kar mehanično izgovarjamo, kakor smo se jih naučili, akoravno so globokega pomena. Kaj zamoremo boljšega vošiti komu, kot ljubo zdravje, ki je podlaga zdravega duševnega življenja, ki je vir zdravih misli in občutkov.

Pred vsem bi bilo pa želeti, da bi ne čestitali toliko, ampak več storili dobrega. Od lepih besed ni nikdo sit in ne bode, ampak le k večjemu takrat, kedar se bodo spremenile te besede v denar, ki je po vsi resnici svetá vladar. Proč s takimi nespametnimi vošili, ki ne gredó iz serca, ampak so le „napiljeni“ iz bukev, proč z vsem lehkomišelnim blebetanjem! Čas je, da gledamo tudi na take maleenkosti, ki nam niso nikakor v čast, na korist pa le onim, ki jih kultivirajo. — Morda sem celo preveč govoril o tem predmetu; ali ker je z odgojo v dotiki, sem ga moral omeniti, kajti — da ob kratkem ponovim — on je nedopustljiv, ker je nerazumljiv otrokom, in ker s čestitanjem ne izrazi otrok svojih občutkov, ampak občutke tega ali onega pisatelja, ki je spisal to vošilo. Še enkrat zakličem s Fenelonom: „Ohranite otrokom okus na preprostih rečeh!“

(Dalje prih.)

Juri Varl.

Natihoma je deloval J. Varl v vinogradu Gospodnjem, in le časih se oglasil v Slomšekovih Drobtinica, ktere so mu bile popolnoma po godu; tako se nahaja na pr. v l. 1853 njegova pesnica „Gruden“, l. 1854 „Želje“ pa „Maria Cvetica“, l. 1856 „Kmetje“, l. 1857 „Prilike“ (IV.—X.), l. 1858 — 61 pesni „Ples, od sv. Tomaža, Ugled Belzacarjev, Prah“; povest „Keršanskih staršev sin keršanski“; „Basni“ (spisal po latinskem); l. 1864 „Bolnišnice v rokah usmiljenih sester“ i. t. d. — V Zgodnjo Danico je dopisoval le sim ter tje do l. 1860, kedar je št. 9 priobčiti dal pesemsko čestitko svojo „K pöterjenju . . preč. g. J. Vidmarja, doktorja sv. pisma, kneza in škofa ljubljanskega“; bolj spridoma in praviloma pa je dopisoval vanjo od l. 1861 — 8 v prenozihih sostavkih, v kterih modruje o naših domačih zadevah, družinskih in narodnih, cerkvenih in državnih, ven in ven na podlagi sv. kerščanske vere, po besedah v št. 4 l. 1861:

„Vera, ona zapoveduje slednjemu, naj bo v beraški kočii, ali na prestolu kraljevem, se podvreči, ter služiti pravici in resnici pod